

*Ольга Клавдіївна ЯСКЕВИЧ,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
другої іноземної мови Дрогобицького державного
педагогічного університету ім. Івана Франка*

МЕХАНІЗМ ПЕРЕТВОРЕННЯ РІЗНИХ НОМІНАЦІЙ У ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ІНТИМІЗАЦІЇ

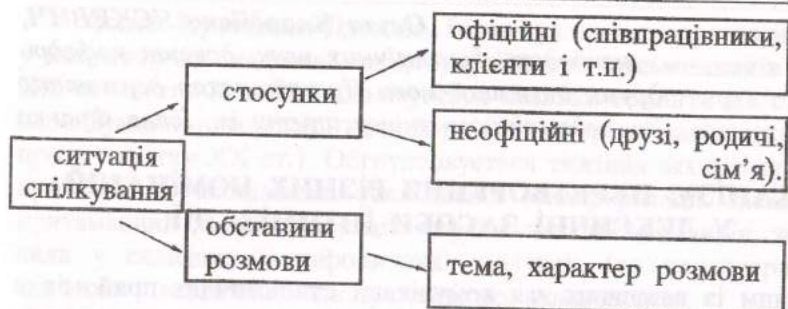
Одним із важливих для комунікації стилістичних прийомів є інтимізація спілкування. Під інтимізацією розуміємо перехід висловлювання із нейтральної сфери спілкування до неофіційної, фамільярно-інтимної. Цей прийом може здійснюватися за допомогою різних засобів. Л.А.Булаховський зазначає такі способи інтимізації: 1) „звертання до персонажів розповіді, як вираження авторського співчуття до того, що вони переживають і думають; 2) використання форм наказового способу дієслів, „які запрошують читача подумати, зважити, дати оцінку повідомлюваному автором“; 3) використання займенника „ми“ або дієслівної форми першої особи множини; 4) форми „уявного діалогу між читачем і автором“ [1, 456].

Як уже відзначалося, інтимізація має місце і в розмовній сфері використання мови. У розмовному мовленні – це поняття більш широке. Вона здійснюється шляхом внесення до висловлювання спеціальних мовних засобів, які передають близькість учасників мовленнєвого акту або спрямування на їх зближення.

Різні форми звертань можуть відігравати значну роль при створенні в мовленнєвій ситуації атмосфери невимушеності, близькості. О.О.Шахматов підкреслював: „Звичайною формою звертання є слово, словосполучення, яким окреслюється стосунок мовця до співрозмовника: воно може виражати ласку, але може означати також несхвалення, осуд“ [2, 255].

Частина звертань може виконувати функцію мовленнєвих засобів інтимізації. Коли? За яких умов? Чи використання цих слів створює інтимну ситуацію спілкування? Чи дана ситуація спілкування вимагає використання інтимізуючих засобів, інтимізуючої лексики?

Під ситуацією спілкування будемо розуміти 1) стосунки поміж комунікантами (офіційні, неофіційні); 2) обставини (тему, характер розмови).

Уважаємо, що для відповіді на попередні питання потрібно з'ясувати хід перетворення загальноновживаних слів, у даному випадку – загальноновживаних звертань в інтимізуючу лексичну одиницю.

У процесі комунікації звертання реалізується як засіб інтимізації або в ускладненому реченні, або виділяється в окреме речення. Дослідження фактичного матеріалу дозволяє простежити механіку перетворення стилістично нейтральних у розмовні, сленгові – тобто лексичні засоби інтимізації (ЛЗІ). Механізм такого перетворення можна показати на таблиці:

Використання звертання	лексика	стосунки	
1. Етикетне, конвенціональне	розмовна	етикетні	близькі
2. Ситуативне, неконвенційне	нейтральна	неетикетні	близькі
3. Іntenційальне, неконвенціональне	розмовна, нейтральна	неетикетні	офіційні

Маркери негативного і позитивного значень ЛЗІ бувають експліцитними та імпліцитними. У ролі експліцитного маркера виступають: 1) окреме слово; 2) словосполучення; 3) речення і т.д. Під імпліцитним маркером будемо розуміти цілий контекст або ситуацію спілкування.

Розглянемо механізм цього перетворення (див. таблицю) 1) Акт комунікації відбувається в побуті, у сім'ї. Окреслюючи загальноприйнятую форму звертань поміж близькими людьми, сердечні, дружні стосунки відповідають загальнолюдській моралі: діти привітно звертаються до батьків, батьки ніжно розмовляють з дітьми.

„Lo, Dad, “ cried George, entering briskly. “How’s things?”

„Pretty good, boy. How’s the car trade?” [14, 236].

„Not so dusty. You don't know anybody who'd like to lend me sixty quid, do you Dad?“ [14, 237].

У даних ситуаціях розмовне слово Dad виконує інтимізуючу функцію. Це ж саме можемо побачити у наступному прикладі:

„How are yer, my lad? Hey, up my owd Brian.“ – caught him in his broad muscled arms and threw him to the ceiling.

„Put me down, our dad, “ Brian screamed [13, 135].

Словосполучення my owd Brian, our dad, my lad стають ЛЗІ, передають атмосферу теплих, родинних стосунків. Інтенсифікаторами ЛЗІ є присвійні займенники, що втратили первісні значення присвійності: our, my.

2) Нейтральна лексика може набувати інтимізуючу сему під час спілкування близьких або добре знайомих осіб. Використання звертань у даних випадках – ситуативне. Для ілюстрації розглянемо ще один приклад, у якому комуніканти є приятелями, між ними відбувається дружня балачка:

„Michael's sympathies are with the miners“.

„So are mine, young lady. Excellent fellow, the miner – but unfortunately cursed with leaders“ [6, 79].

У цьому випадку вживання звертань ситуативне, тому що саме ситуація спілкування (тобто близькі стосунки між комунікантами і характер бесіди між ними) зумовлює використання у мовленні комунікантив інтимізуючих звертань. Тут або вибираються слова у прямому значенні, або використовуються вторинні – нерідко okazionalni – номінації.

У наступному реченні те саме словосполучення young lady має відтінок несхвалення, осуду:

„Phoebe, have you been smoking a cigarette in here?“

Tell me the truth, please, youag lady.“

„What?“ Old Phoebe said. “You heard me“ [14, 180].

Показником негативного відтінку даного ЛЗІ є ціле речення: „I don't like that, Phoebe. I don't like at all,“ my mother said [14,6].

В останніх текстах ситуативне використання okazionalnih звертань передає атмосферу симпатії, близькості між персонажами.

3) Можливі випадки інтенціонального вживання звертань, в яких застосовується розмовна або нейтральна лексика, що переходить у інтимізуючі засоби у функції звертання. При цьому стосунки

комунікантів є офіційними. Ситуація спілкування може бути: один співрозмовник висловлює сухі репліки, другий намагається перевести розмову у більш м'який, людський тон і цілеспрямовано вживає у своєму мовленні інтимізуючі звертання (або інші інтимізуючі засоби мовлення), хоче схилити співбесідника до більш спокійних, урівноважених, м'якших висловлювань.

Тут, як нам здається, вживання відповідних звертань інтенціональне, воно створює інтимну ситуацію спілкування.

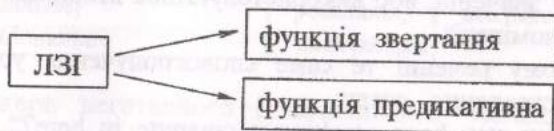
The Director put a hand on his shoulder. Don't worry, young man [3, 73].

Використання стилістично нейтрального словосполучення *young man* в інтимізуючій функції звертання надає офіційній розмові невимушеного характеру. Маркер інтимізації виражений експліцитно-цілим реченням:

The Director put a hand on his shoulder [3, 73].

У подібних випадках комунікативно-стилістична роль інтимізуючих лексичних засобів є ведучою. Іншими словами, використані засоби інтимізації не співпадають з характером стосунків між комунікантами, не задані ними, а обираються волею мовця з метою змінити характер розмови із співрозмовником, створити більш інтимну або навіть зневажливу атмосферу спілкування.

У ролі лексичних засобів інтимізації можуть виступати також і предикативні характеризуючі номінації.

Часто предикативні номінації використовуються для створення іронічного, комічного ефекту:

I expect he'll be a blasted little hero in his office [11, 37].

Використання високого слова *hero* у поєднанні з таким офіційним словом, як *office* та поряд зі знижуючим означенням *blasted little* створює мовленнєвий комізм.

But I thought him an insignificant silly little thing [11, 24].

У цьому контексті словосполучення *silly little thing* вказує на негативний стосунок до Тома. Експліцитним маркером пейоративної конотації є слова *insignificant silly*. У даному прикладі нейтральна

номінація *little thing* під впливом ситуації перетворюється в ЛЗІ. Таким чином можемо говорити про діяння механізму перетворення не лише звертань, але й предикативних номінацій у ЛЗІ. В інших контекстах словосполучення *poor little thing, little thing* можуть виражати і частіше виражають позитивні емоції.

Oh, yes. He's a nice little thing, isn't he? [11, 235].

Наступні ситуації ілюструють функціонування слова з „онтологічно“ присутньою семою як ЛЗІ.

He examined Walter with an air of speculation. „Your daddy Mr. Walter Cunningham from old Sarum?“ he asked, and Walter nodded. Jem said, „Our daddy's a friend of your daddy's. Scout here, she's crazy – she won't fight you any more.“ [10, 36].

Використання слова *daddy* у даному контексті є інтенціональним. Джем Фінч побилася з незнайомим хлопчиком Уолстером і для того, щоб пом'якшити ситуацію, Джем вживає інтимізуюче *daddy* і в першому, і в другому випадку. У цій ситуації стилістично нейтральне *father* не створювало б теплішої, більш сприятливої ситуації розмови.

My dear, it'll run for a year.“ She placed her hands on his shoulders and looked him full a wicked man.“ [11, 264].

У цій ситуації Джулія називає автора п'єси *wicked man*. Слово *wicked a* – in colloq. use as a consious metaphor imply- „very or excessively bad, horrid“ у цьому контексті використовується інтенціонально. Стосунки автора п'єси і Джулії офіційні, при цьому Джулія вживає розмовну номінацію для пом'якшення ситуації. На позитивний-відтінок значення даної номінації вказує весь контекст: Джулія вихваляє автора і його п'єсу. Маркер інтимізації імпліцитний.

У другому прикладі стилістично нейтральна лексика вживається, як ЛЗІ.

Do go back and make up your mind to put up with a few whims. But keep her. I hear on all sides that she's a charming young thing [8, 253].

Ситуативне вживання нейтрального словосполучення *young thing* свідчить про теплий (дружній) стосунок до молодої дівчини. Номінація *young girl* звучить більш офіційно.

And how's the little darling to night? Mrs Pearson inquired at the top of her voice, affectionately maternal as usual [12, 141].

Використання номінації *little darling* ситуативне. Дале словосполучення має інтимізуючу сему. Персонаж ситуативно використовує інтимізуюче слово.

Таким чином, можна говорити про перетворення предикативних характеризуючих номінацій у лексичні засоби інтимізації. Механізм перетворення звертань у ЛЗІ поширюється також і на предикативні номінації.

Виконане дослідження показує, що розмовні, нейтральні, просторічні лексеми, сленг – можуть функціонувати, як ЛЗІ. Як було проілюстровано, механізм перетворення вищеназваних номінацій у ЛЗІ поширюється не тільки на номінації у функції звертання, але й на предикативні, характеризуючі номінації. Цей механізм ілюструє шляхи і способи перетворення нейтральних, розмовних, фамільярних і сленгових лексем у ЛЗІ. При цьому беруться до уваги ситуації спілкування, маркери негативних і позитивних відтінків значення ЛЗІ.

Лексику, яку використовують у функції інтимізації, можна погрупувати за ознакою наявності інгерентної / адгерентної інтимізуючої семи.

1. Слова, в яких онтологічно присутня інтимізуюча сема.

а) Слова, котрі позначають близькі, інтимні стосунки комунікантів, та ці, що мають знижене стилістичне забарвлення: *kid, honey, baby, etc.*

б) Слова зі зменшувальним суфіксом, що означають близькі стосунки: *aunt – auntie, mother – mummy, miss – missie, dear – dearest.*

в) Скорочені прізвиська, імена власні, а також скорочені загальні назви на позначення близьких стосунків: *Don-Donald, Di-Diana, Prendy-Predergast, etc.*

2. Слова, в яких онтологічно не було інтимізуючої семи.

а) Нейтральні слова, які позначають або не позначають близькі стосунки (переважно у функції звертання, тому що ця функція сприяє встановленню близьких неофіційних стосунків): *mother, young, lady, child, John.*

б) Грубо-розмовна, вульгарна лексика, сленгізми, коловквіалізми, які не позначають близьких стосунків, включно зі скороченими словами зі зменшувальними суфіксами: *smartie, doc, vet, devil, idiot, fool, etc.*

в) Прізвиська, які відображають будь-яку рису названої особи: Mouse, Scout, etc.

г) Словосполучення, створені шляхом додавання до слова інтимізуючих присвійних і вказівних займенників: our, my, that, my little thing, our Dave, our father.

д) Словосполучення, що виникли шляхом додавання прикметника: old, good, poor etc; poor creature, good friend, old Sally.

е) Лексичні одиниці в переносному значенні, що виражають відтінки фамільярних, близьких, дружніх стосунків: soul, lamb, sweet, cock, goat, etc.

1. а) Використання слів, які означають дружні, близькі стосунки, у подібних ситуаціях етикетне:

„Hey, baby!“ he said, for the door, was closing in his face [9, 127].

У цьому випадку персонаж твору Голайтли звертається до випадкової незнайомої людини baby. Таке звертання надає ситуації іронічного відтінку.

1. б) Інтимізуюча сема в лексичних одиницях, які відображають близькі стосунки між дітьми, виражається експліцитно за допомогою суфіксів: -ie; -oe; -y; -e; -oo; -ey: duckie, dearie, daddy, buddyoo, Johnoe.

Димінутиви виражають не тільки об'єктивну „маленькість“

„Don't be hard on me dearie“ his wife sniffed to Nick [4, 209], але і експресивно-оцінні конотації доброти, ніжності, ласки або іронії, зневаги і т.п.

Do not cry, dearest. Take your time? [7, 79]

Однак димінутиви можуть бути також засобом вираження сарказму, негативного стосунку до адресата:

Buddy Singer. Very brassy, but not good brassy – corny brassy [14, 86].

1. в) Зменшувальні форми власних імен: прізвиська передають атмосферу розмовного, дружнього інтимного спілкування.

„What's up, Johnoe?“ „Julie...“ he began [3, 193].

Скорочені форми імен часто вживаються у молодіжному середовищі, при спілкуванні дітей і підлітків між собою.

„Stop shouting, Bella“, said Donald [12, 97].

У цьому прикладі брат розмовляє з сестрою. Завдяки скороченням створюється атмосфера близькості, інтимності.

2. а) Стилистично нейтральні слова, котрі виражають або не виражають близькі, дружні стосунки, можуть функціонувати як ЛЗІ.

Mother, darling, don't yell at me [14, 28].

У даній ситуації слово *mother* використовується у розмові дітей і батьків. Саме використання цього слова створює атмосферу близькості, безпосередності.

Назви спорідненості можуть використовуватися і при звертанні до незнайомих людей. Часто слова *son*, *daughter* використовуються у розмові дорослих (які не є батьками) з дітьми.

What is your name, son? she asked softly [10, 40].

Міс Керолін звертається до незнайомого учня *son*. У такому разі сема спорідненості нейтралізується.

2. б) Прийом інтимізації може здійснюватися також шляхом використання скорочених назв предметів, пов'язаних з людською діяльністю. Скорочення типу *down*, *exam*, *ads* характерні для розмовного мовлення. На предикативні номінації поширюється механізм перетворення вищезгаданих слів у ЛЗІ.

Використання розмовного *mac* є етикетним. Розмовна лексика за умови близьких стосунків комунікантив стає ЛЗІ.

Vera came back with his coat. „Will you want, your mac as well? [13, 30]. Такі скорочення експресивні завдяки своїй скороченості, несподіваності. Особливо вони характерні для молодіжних жаргонів.

2. в) Інколи використання прізвиська замість імені також вносить інтимний відтінок у спілкування. Такі номінації зрозумілі тільки певному колу. Прізвисько підкреслює ту або іншу рису, характер людини. Прізвисько *Scout*, яке дане Джін Фінч, підкреслює розум, допитливість дівчинки.

You, Miss Scout Finch, are of the common folk [10, 43].

2. г) Словосполучення інтимізується, якщо до нейтральних і розмовних слів додаємо присвійні і вказівні займенники. Вони використовуються для зближення мовця і особи або предмета, про які йдеться.

From all I hear, this little fellow's done some really remarkable things“, he murmured [5, 72].

Very pernickety creature, our Mouse [12, 65].

Ці приклади ілюструють те, що присвійні і вказівні займенники втратили своє значення, внісши інтимізуючу сему у словосполучення.

2. д) Додавання прикметників *good, poor, little, old* до іменників також вносять інтимізуючу сему в словосполучення. Дані слова використовуються у таких сполученнях, як *old girl, poor thing, good friend, little one*. Вони змінюють конотацію висловлювання, виражаючи різні експресивно-оцінні відтінки – від теплого до іронічного:

They put him under laughing – gas one year, poor lad, and drew all his teeth and gave him a false set [14, 45].

2. е) Лексичні одиниці у переносному значенні можуть виражати відтінки фамільярного, близького стосунку, особливо, якщо вони використовуються у функції звертання: *soul, lamb, Bird, goat, cock*, і т.п. Назви вжиті у переносному значенні можуть виражати і позитивні емоції: *duck, lamb, bird*, а також негативні.

Good-bye, my lamb. Have a good time tonight [11, 97].

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що інтимізуюча сема онтологічно існує у словах, які означають інтимні близькі стосунки і які мають: а) знижений стилістичний відтінок; б) зменшувальний суфікс; в) скорочену форму (імена власні і загальні).

Слова здобувають інтимізуючу сему за певних обставин (в основному у функції звертання, або не так часто – у предикативній функції):

а) стилістично нейтральні слова у функції звертання, які сприяють встановленню дружніх, близьких стосунків; б) розмовні і розмовно-грубі слова; в) прізвиська; г) номінації з окремими присвійними і вказівними займенниками; д) номінації з деякими прикметниками; е) вторинні номінації.

1. Булаховский Л.А. Русский литературный язык первой половины XIX века. – М., 1954. – 468с.
2. Шахматов А.А. Синтаксис русского языка. – Л., 1925. Вып.1. – 374с.
3. Archer J. Shall We Tell the President? – London: Coronet Books, 1977. – 286р.
4. Christie A. Peril at the End House. – New York: Pocket Book, 1978. – 224р.
5. The Concise Oxford Dictionary / Ed.by J.B.Sykes. – 1987. – 1264 p.
6. Galsworthy J. A Modern Comedy. – Moscow: Progress, 1976.- V.1.
7. Forster E.M. A Room with a View. – London: Penguin Books, 1976. – 220p.
8. Hardy T. Jude the Obscure. – London: Macmillan, 1974. – 445p.
9. Kapote T. The Grass Harp. Breakfast at Tiffany's. – Moscow: Progress Publishers, 1974. – 223 p.
10. Lee H. To Kill a Mockingbird. – Kyiv: Dnipro Publishers, 1977. – 340 p.
11. Maugham W.S. Theatre. – Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1979. – 288р.
12. Murdoch I. The Sandcastle. – Leningrad: Prosveshcheniye. 1975. – 200 p.

13. Sillitoe A. Key to the Door. – Moscow: Progress, 1969. – 470p.

13. Salinger J.R. The Catcher in the Bye. – Moscow: Progress, 1972. – 247 p.

Ольга Яскевич. Механізм перетворення різних номінацій у лексичні засоби інтимізації. Стаття присвячена аналізу одного зі стилістичних прийомів, яким є інтимізація спілкування. Інтимізація спілкування – це процес переходу висловлювання в неофіційне, фамільярно-інтимне. Розглядаються способи виникнення інтимізуючої семи у слові та словосполученні. Ми виділяємо маркери позитивних та негативних значень ЛЗІ. Аналізуються умови, за яких слова і словосполучення здобувають інтимізуючу сему.

Ольга Яскевич. Механизм превращения различных номинаций в лексические средства интимизации. Статья посвящена анализу одного из стилистических приемов, которым является интимизация. Интимизация общения – это процесс перехода высказывания из нейтральной сферы общения в неофициальную, фамільярно-интимную. Рассматриваются способы возникновения интимизирующей семы в слове и словосочетании. Мы выделяем маркеры позитивных и негативных значений ЛСИ. Анализируются условия, при которых слова и словосочетания приобретают интимизирующую сему.

Olga Yaskevych. The mechanism of transference of different nominations to lexical means of intimacy. The article deals with the analysis of the stylistic devices which is intimacy of intercourse. Intimacy of intercourse is the process of transference of utterance from neutral sphere of intercourse to the inofficial, familiar. The means of appearance of intimacy seme in the word or word combination are considered. We emphasize the markers of lexical means of intimacy. The circumstances under which the words and word combinations obtain intimacy seme are analysed.